

Erfgoedwijzer

met de klas

WIJ MAKEN EEN TENTOONSTELLING

Erfgoed maken

- Groep 5

In dit project maken de leerlingen een tentoonstelling over hun eigen leven. Ze leren dat voorwerpen een verhaal kunnen vertellen én dat voorwerpen die gemusealiseerd worden, 'opeens' een heel andere status krijgen.

De erfgoedwijze bril

Voor veel mensen zijn musea plaatsen waar 'ons' erfgoed wordt bewaard en 'ons' verhaal wordt verteld van 'onze' identiteit. Dit verhaal wordt gezien als feitelijk, net als dat erfgoed wordt gezien als iets dat vaststaat, omdat wij dat nu eenmaal geërfd hebben van onze voorouders. Wat veel mensen zich niet realiseren, is dat wat in musea staat, is uitgekozen door mensen. We hebben veel meer erfgoedobjecten dan er tentoongesteld kunnen worden; het overgrote deel staat in depots en zal nooit bekeken worden door het publiek. Het verhaal dat bij de objecten wordt verteld, is eveneens 'gemaakt' door mensen. Dit is natuurlijk niet een totaal verzonnen verhaal. Ook wordt er natuurlijk goed nagedacht over wat er wel en niet tentoongesteld wordt. Maar het is belangrijk om je te realiseren dat er niet maar één verhaal is. Wat musea nu vertellen, verandert als er anders naar gekeken wordt, bijvoorbeeld omdat de tijden veranderen. Maar ook wanneer men tentoonstellingsmakers uitnodigt afkomstig uit andere culturen dan de Nederlandse. 'Onze identiteit' 'ons verhaal', 'ons erfgoed', het is allemaal veranderlijk en afhankelijk van wie het verhaal vertelt (het perspectief). In dit project gaan de leerlingen dit ervaren door zélf zulke keuzes te maken. Ze gaan daarbij ook 'erfgoed maken'. Want op het moment dat een tentoonstellingsmaker een object in een vitrine of op een sokkel plaatst, is het 'opeens' bijzonder erfgoed. Terwijl een ander object, dat in depot blijft, 'gewoon' erfgoed is. En een soortgelijk object, dat bij iemand thuis staat, is niet eens officieel erfgoed...

Inhoud van deze handleiding

De lessen	3
Introductie (30 minuten).....	3
Nadenken over een tentoonstelling (30 minuten).....	4
Voorwerpen verzamelen (10-20 minuten).....	5
Voorwerpen selecteren (40 minuten).....	5
Tentoonstelling maken (afhankelijk van hoeveelheid knutselwerk).....	5
Inleven (10 minuten)	5
Evaluatie & reflectie (10 minuten)	6

Leerdoelen

- De leerlingen leren dat voorwerpen ‘verhalen kunnen vertellen’
- De leerlingen begrijpen dat musea inrichten (voorwerpen kiezen, verhalen erbij vertellen) mensenwerk is: het is een keuze die door mensen gemaakt wordt
- De leerlingen zien dat door het musealiseren van een voorwerp, dit voorwerp een andere betekenis krijgt.

Materialen, behorend bij deze lessen:

- Deze handleiding
- Het werkblad *tentoonstelling* in Word. Je kunt het werkblad aanpassen.
- De PowerPoint *Tentoonstelling*.

Zelf nog verzorgen:

- Eventueel: echte voorwerpen van zo’n 70-100 jaar oud die vooral met kinderen te maken hebben
- Teken- en knutselpullen, o.a. schoenendozen

Eventueel:

- Regel een bezoek aan het plaatselijk historisch museum.

De lessen

Introductie

Laat de eerste dia van de PowerPoint zien. Dit is een schoolklas uit ongeveer 1930.¹ Hoe lang is dat geleden? Bekijk de afbeelding heel goed met de leerlingen. Het gaat om de details! Laat de leerlingen eerst zelf goed kijken en ontdekken wat ze zien. Alle antwoorden zijn goed. Voeg later meer gerichte vragen toe. Bekijk bijvoorbeeld:

- Wat zie je?
- Wat valt je op?
- Wat denk je als je zo kijkt naar de foto?
- Wat zou je kunnen horen?
- Hoe voelt het, hoe is de sfeer?

Meer gerichte vragen:

- Wat dragen de kinderen?
- Wat staat er op de lessenaars? (telramen, die werden gebruikt om te leren rekenen)
- Waar zitten de ramen in het lokaal? (ze kunnen niet uit het raam kijken)

Laat de tweede dia van de PowerPoint zien. Een klaslokaal van vroeger. Doe weer eerst een 'vrije kijkopdracht'. Laat de kinderen eerst even rustig een minuut kijken naar de foto. Vervolgens schrijven ze 5 (of 10) dingen op die meteen zijn opgevallen. Laat ze daarna nog eens rustig kijken. En dan weer 5 dingen opschrijven. Vervolgens laat je de klas benoemen wat ze hebben gezien. Dat wat al genoemd is strepen de kinderen door. Zo komt alles voorbij wat de klas in eerste instantie zelf heeft gezien.

We zien..

- Leitjes om op te schrijven
- Lapjes om het geschrevene uit te vegen
- Bovenaan de lessenaars houten griffeldozen waar de griffels in zaten
- Lessenaars met vaste banken
- Een kachel, geen cv
- Een bord, geen digibord

NOOT: in plaats van met foto's, kun je ook (beter zelfs) met echte voorwerpen werken. Dus als je in staat bent om voldoende voorwerpen te verzamelen; óf als je een plaatselijk museum in de buurt hebt waar je dergelijke voorwerpen kunt bekijken, dan is dat zeker aan te bevelen.

Als alles is bekeken, verkend en benoemd, stel je de vragen:

- Hebben de leerlingen een beetje een beeld (idee) van hoe school in die tijd was?
- Wat voor beeld?
- Zou dat beeld kloppen?
- Waarom klopt het wel en waarom klopt het niet?
- Kun je eigenlijk wel een goed beeld krijgen door alleen maar naar plaatjes en voorwerpen te kijken?
- Wat heb je eigenlijk nog meer nodig? (onder andere *verhalen*, die vertellen hoe het was).

Trek uiteindelijk samen met de leerlingen een eerste conclusie: wat kun je, op basis van foto's en/of

¹ Door Attribution: Nationaal Archief / Spaarnestad Photo via Nationaal Archief., Attribution, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=8937548>

voorwerpen, zeggen over een tijd die voorbij is? Het blijft altijd beperkt en wat je erover zegt, is heel erg afhankelijk van je eigen invulling! Bijvoorbeeld het *gevoel* dat foto's of voorwerpen jou geven (het ziet er wel/niet leuk, gezellig, mooi uit) en de *kennis* die je hebt over die tijd.

Laat de volgende dia's zien: een foto van een schoolklas uit 1910-1920, een kamer met spelende meisjes uit ongeveer 1930-1940, sjoelende jongens op een foto uit 1920-1935.²

Kijk telkens heel goed naar wat er te zien is. Wat hebben de kinderen aan? Hoe zit hun haar? Hoe kijken ze? Waar spelen ze mee? Herkennen we dit? Spelen wij hier ook mee? Geeft zo'n foto een goed beeld? Je ziet bijvoorbeeld op alle foto's behalve de laatste, dat de kinderen heel duidelijk poseren. Dus je kunt niet weten, hoe ze zich gedroegen zónder de fotograaf.

Praat ten slotte over wat we nu wel, en niet weten over de tijd die deze foto's laat zien.

- Krijgen we een goed beeld (idee) van die tijd?
- Wat missen we?
- Wat zouden de leerlingen nog meer willen weten?
- Wat zouden ze aan die kinderen willen vragen?

Alle leerlingen schrijven voor zichzelf op:

- Wat ze nog meer zouden willen weten over die tijd
- Een vraag die ze rechtstreeks aan een van de kinderen zouden willen stellen.

Nadenken over een tentoonstelling voor over 100 jaar

Vraag aan de leerlingen welk voorwerp of voorwerpen in de foto's het meest hebben geholpen met zich voorstellen hoe het in die tijd was. Was dat de kleding van de kinderen? Bepaalde voorwerpen die ze gebruikten? Misschien kan niemand een goed antwoord verzinnen, omdat het om het geheel gaat. Dat is goed. Voorwerpen kunnen samen een verhaal vertellen.

Vraag nu wat kinderen **over 100 jaar** het meest zou helpen om te begrijpen hoe onze huidige tijd eruitziet voor de leerlingen.

Verdeel de leerlingen in groepjes. Samen gaan ze hierover praten. Wat hebben we nodig om kinderen over 100 jaar zo goed mogelijk te laten zien hoe hun leven nu is? Hierbij gebruiken ze de vragen die ze hebben opgeschreven voor de kinderen op de foto's. Kunnen ze ervoor zorgen dat deze vragen voor de kinderen over 100 jaar wél beantwoord zullen worden? Hoe kunnen ze dat doen? Ieder groepje verzint ongeveer 5 voorwerpen. Ze vullen hiervoor het Werkblad tentoonstelling in. Denk eraan dat ze alleen *voorwerpen* mogen verzinnen, tastbare dingen.

Als de groepjes klaar zijn, inventariseer je wat er gekozen is. De leerlingen vertellen kort wat ze willen gebruiken en waarom. Als er voorwerpen bij zijn waar er heel veel van zijn, zoals een pen, of een i-Pad, dan zal er eentje gekozen moeten worden. Vragen die je kunt stellen:

- Is er eentje die er anders uitziet? Bijvoorbeeld een i-Pad die beschadigd is.
- Of die door een bepaald persoon is gebruikt?
- Of waar een verhaal achter zit?

De leerlingen moeten dus gaan kiezen, op basis van criteria die allemaal te maken hebben met: is de ene iets meer bijzonder of uniek dan de andere?

² Foto's: Het Utrechts Archief.

Voorwerpen verzamelen

De leerlingen verzamelen de voorwerpen die ze bedacht hebben, en die op school aanwezig zijn. De voorwerpen bewaar je in de klas.

Geef de leerlingen verder de opdracht om *alle* voorwerpen die verzonnen zijn, en die niet op school aanwezig zijn, van thuis mee te nemen. Verdeel de voorwerpen over de leerlingen.

Voorwerpen selecteren

Alle voorwerpen zijn uitgesteld in de klas. Kunnen en willen we ze allemaal tentoonstellen? Maak een keuze met de leerlingen. Criteria zijn:

- Hebben we er plaats voor? (ook echte musea hebben niet genoeg plaats om alles tentoon te stellen: er staat meer in het depot dan in de zalen!)
- Is het geschikt volgens *iedereen*? De voorwerpen zijn per groepje gekozen, maar is iedereen in de klas het ermee eens? Zijn er bijvoorbeeld dingen bij, die een heel eenzijdig beeld geven? Bijvoorbeeld omdat er veel spullen zijn die te maken hebben met sport, maar bijna niks dat gaat over knutselen, terwijl dat ook door verschillende kinderen wordt gedaan? Misschien moeten er dan wat sport-spullen naar het 'depot' om het evenwicht te herstellen?

Tentoonstelling maken

Als de spullen gekozen zijn die in de tentoonstelling komen, denken jullie na over hoe dit eruit moet zien. In een grote groep op een paar tafels? In een sliert waar je langs kan lopen, op tafels die langs de muur staan? En in welke volgorde of ordening? Thema's bij elkaar, kleur bij elkaar, maken we een onderverdeling in jongensdingen en meisjesdingen (zoals op de foto's) of is dat belachelijk?

Maak de tentoonstelling mooi en zorg dat de voorwerpen bijzonder worden gemaakt. Bijvoorbeeld door...

- Enkele speciale lampjes op de tentoonstelling of op speciale voorwerpen te richten
- De leerlingen mooie 'kleedjes' te laten tekenen die onder bepaalde voorwerpen worden gelegd
- Een paar heel speciale voorwerpen kunnen in een open (en versierde) schoenendoos worden geplaatst, als in een vitrine
- Een paar voorwerpen kunnen op een verhoging, zoals een doosje, worden geplaatst
- Leerlingen kunnen bordjes met 'niet aanraken a.u.b.' maken.

Inleven

Als alles staat, vraag je de leerlingen om te proberen zich voor te stellen dat ze kinderen zijn uit het jaar 2125. En dan proberen ze te verwoorden, wat de tentoonstelling hen 'vertelt'. Wat kun je nu echt zien aan de voorwerpen?

Waarschijnlijk komt (weer) boven dat je toch echt ook een verhaal, of op zijn minst tekstbordjes, nodig hebt om meer te begrijpen van wat je ziet.

Eventueel maak je hier een extra opdracht van: tekstbordjes maken, of een rondleiding met verhaal verzinnen.

De voorwerpen die wel zijn ingebracht maar die niet in de tentoonstelling mogen, bewaren jullie een tijdje in het 'depot'. Het moet duidelijk zijn dat die voorwerpen met zorg behandeld worden (dus nétjes opgeborgen in bijvoorbeeld een krat, of onder een tafel) maar dat de tentoonstellingsvoorwerpen veel meer bijzondere aandacht krijgen.

Evaluatie & reflectie:

- Wat hebben we gedaan?
- Waarom staat (dit voorwerp) in 'de vitrine' of op 'een sokkel' en dit niet?
- Waarom is (dat voorwerp) (dan dus) belangrijker?
- Vind je dit een goede manier om dat belangrijke te laten zien? Waarom wel of niet?
- Wie heeft gekozen om dit voorwerp 'in de vitrine' te zetten?
- Zie (of voel) je het verschil tussen een voorwerp 'in de vitrine' en een voorwerp dat gewoon op de tafel in de tentoonstelling staat?
- Zie (of voel) je het verschil tussen ... (deze pen of ander heel gewoon voorwerp) dat in je tas zit, en ... (deze pen of ander gewoon voorwerp) dat nu in de tentoonstelling staat?
- Wist je dat het in een museum net zo gaat? Dat er een paar mensen zijn die bepalen of iets in het depot staat, en mensen die bepalen of iets in de mooie vitrine gaat, of niet?
- Ze zeggen wel eens: een voorwerp kan een verhaal vertellen. Begrijp je dit (een beetje) nu je deze tentoonstelling hebt gemaakt?
- Vind je het een goed verhaal (over jullie)? Waarom wel of niet?